

Іванов Ю. Б.,

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародної торгівлі,
митної справи та фінансових технологій*

Лаптев В. І.,

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри соціальної економіки,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця, м. Харків*

ПРОБЛЕМИ УЗГОДЖЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СФЕРІ ІНВЕСТИЦІЙ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ «ЗЕЛЕНИМ КУРСОМ»

Одним з беззаперечних акцентів сучасної економічної політики країн Євросоюзу є державна підтримка та стимулювання впровадження заходів, пов'язаних з реалізацією «зеленого курсу». Висока актуальність цього напрямку для нашої країни обумовлена не тільки пришвидшенням євроінтеграційних процесів, але й руйнуванням внаслідок воєнних дій енергетичної інфраструктури України. Останнє об'єктивно вимагає підвищеної уваги до використання альтернативних джерел енергії, обґрунтування та імплементації дієвого інструментарію державної підтримки відповідних заходів, в тому числі у сфері податкової політики.

Європейський промисловий план «зеленої угоди» для епохи чистого нуля» [1] базується на чотирьох стовпах: передбачуваному та спрощеному регуляторному середовищі; швидший доступ до достатнього фінансування; навички; і відкрита торгівля для стійких ланцюгів постачання. Перші два з них безпосередньо зв'язані з державним регулюванням, причому швидший доступ до достатнього фінансування забезпечується не тільки за допомогою спеціальних фінансових інструментів («зелені» облигації та «зелені» кредити), але й через застосування різноманітних податкових стимулів.

Особливого значення й масштабу інвестиції в «зелену» економіку набувають на етапі повоєнного відновлення економіки в процесі реалізації програми ЄС «Ukrainian Facility» [2].

Основним документом стратегічного характеру у сфері податкової політики України є Національна стратегія доходів до 2030 р. [3], якою перелік перспективних стимуляційних інструментів у сфері прямого оподаткування обмежений миттєвою (повною) амортизацією та чотирма спеціальними податковими режимами (індустріальні парки, Дія-сіті, режим «інвест-няня» для великих інвестпроектів та спеціальні умови для підприємств у шахтарських регіонах). Тобто для цілей «зеленого» курсу з названих можуть використовуватися тільки миттєва амортизація та спеціалізовані індустріальні парки.

Натомість в країнах ЄС такий інструментарій практично не використовується, а стимулювання «зелених» інвестицій реалізується за

допомогою більш гнучкої прискореної амортизації основних засобів та нематеріальних активів (що є особливо важливим для стимулювання інновацій), широкого діапазону податкових кредитів та податкових знижок [4]. Крім того, значний потенціал податкового стимулювання заходів в досліджуваній сфері в країнах ЄС реалізується за допомогою широкого використання більш з непрямих податків (звільнення від оподаткування або застосування зменшених ставок ПДВ, акцизних та енергетичних податків, що в Україні прямо не передбачене в національній стратегії доходів до 2030 р.

В рамках реалізації принципу швидкого доступу до достатнього фінансування Європейська комісія планує надати державам-членам додаткову гнучкість у наданні допомоги, яка повинна бути обмежена певними областями та на тимчасовій основі. Відповідним чином мають бути змінені і європейські правила «State Aid», що сприятиме розширенню спектра та інтенсивному використанню відповідних податкових преференцій.

Разом з тим, впровадження застосовуваних в ЄС податкових преференцій в практику державного стимулювання «зелених» інвестицій в Україні безпосередньо зв'язане з фінансовими ризиками, основним з яких є непродуктивні податкові витрати та необґрунтована втрата бюджетних доходів.

Отже, основну увагу для забезпечення результативності податкового стимулювання слід приділити двом важливим напрямкам: організації ефективної протидії поширеному в світі явищу, яке отримало назву «greenwashing» (т. зв «озеленення» інвестиційних витрат) - штучне викривлення характеру інвестицій, внаслідок чого податкові пільги та відповідні фінансові преференції отримують інвестиційні проєкти, не зв'язані із реалізацією зеленого курсу); введення системи механізмів запобіжного характеру, дія яких унеможлиблює отримання податкових пільг без гарантій досягнення передбачених результатів. Прикладом такого механізму є попередній захист техніко-економічного обґрунтування ефективності проєкту перед органами контролю, або фактичне отримання пільги по факту досягнення запланованих результатів реалізації проєкту.

Список використаних джерел:

1. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A Green Deal Industrial Plan for the Net-Zero Age. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2023-02/COM_2023_62_2_EN_ACT_A%20Green%20Deal%20Industrial%20Plan%20for%20the%20Net-Zero%20Age.pdf
2. Regulation (EU) 2024/792 of the European Parliament and of the Council of 29 February 2024 establishing the Ukraine Facility. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj>
3. Національна стратегія доходів на період до 2030 р. Затверджена Розпорядженням КМУ вид 27 грудня 2023 р. № 1218-р. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Національна_стратегія_доходів_2030.pdf
4. OECD (2024), Tax Policy Reforms 2024: OECD and Selected Partner Economies, OECD Publishing, Paris, URL: <https://doi.org/10.1787/c3686f5e-en>.